

A GLANCE TO THE OLD MONUMENT

ESKİ ABİDELERE BİR BAKIŞ

Şehrabanı ALLAHVERDİYEVA¹
Elmira HEMZEYEVA

Abstract

In the article "Korkut Ata" Muhammad Fuzuli , İmamettin Nesimi ,Şah İsmail Hatayı works was examined. Author archaic verb together with the envelope, as envelopes used today in our language, we find the verb examples. The fundamental idea used in the language of article authors many envelope-making in the contemporary Azerbaijani literary language used is to consider that.

Keywords: Azerbaijan, Fuzuli, polish, archaic, envelopes-act, addition, language.

Özet

Makalede "Korkut Ata", Muhammet Fuzuli, İmamettin Nesimi, Şah İsmail Hatayı, "Destani Ahmet Harami" eserleri incelenmiştir. Eserlerde arkaik zarf- fiillerle beraber, bugün de dilimizde kullanılan bir sıra zarf- fiil örneklerine rastlıyoruz. Makaledeki esas fikir yazarların dilinde kullanılmış birçok zarf- fiil eklerinin çağdaş Azerbaycan edebi dilinde hale de kullanıldığını göz önünde bulundurmaktır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Fuzuli, abide, zarf- fiil, ek, dil.

---

¹ Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
sallahverdiyeva@adiyaman.edu.tr

Giriş

Dil tarihinin izlenmesi, her bir dil faktörünün aşıkâra çıkarılması dilcilik bakımından vaciptir. Azerbaycan Türkçesinin gramer kuruluşunun bugünkü seviyesini izah etmek için tarihi faktörlere müracaat etmek lazımdır.

Türkçemizin morfoloji yapısının tarihi gelişmesinin bazı farklı taraftarları var ki, bunlardan biri de zarf-fiil kelime grubudur.

Burada esas maksat zarf-fiillerin taşıdığı gramer rolü açıklamaktır. Bu da zarf-fiillerin hem morfoloji, hem de gramer yönden incelenmesini talep ediyor.

Bu fiil şekli Azerbaycan Türkçesi, aynı zamanda diğer Türkçeler için sabitliği ve özüne mahsusluğu ile farklıdır.

Zarf-fiillerin zengin dil kaynakları arasında öğrenilmesi hususi ehemmiyet kesp ediyor. Zarf-fiiller hakkında fikir söylemek XIII- XVI. yüzyılın yazılı membalarına müracaat etmek dilcilik bakımından ilgi çekiyor.

Tarihen zarf-fiiller şahıs eki ile beraber kullanılmıştır, lakin sonralar dilin gelişmesi prosesinde bu şekil sıradan çıkmıştır.

E.Demircizade kaydediyor: “Zarf-fiiller bileşik tümcelerin ve eşit ögeli cümlelerin terkinde kullanılır (Demircizade,1959:157).

Zarf-fiiller aynı zamanda çağdaş Azerbaycan dilciliğinin inceleme objesidir.

Azerbaycan İlimler Akademisinin 1951, 1960, 1980 yıllarında basılmış M.Hüseynzadenin “Muasır Azerbaycan dili” kitabında, E.Demircizadenin 1947, 1954, 1963, 1973 yıllarında basılmış “Muasır Azerbaycan Dili” kitabında zarf-fiiller ayrıca mevzu gibi incelenmiştir.

M.Hüseynzade “ Muasır Azerbaycan dili” kitabında, zarf-fiillerin on beş şekli alametinden bahsetmiştir (Hüseynzade, 1973:244).

Eski Türk kitabelerinde verilmiş zarf-fiillerin çoğunluğu bugünkü edebi dilimiz için norm seviyesinde kullanılmaktadır. Abidelerin dilinde kullanılan bir kaç zarf-fiili inceleyelim. Masala: **-ken, -iken** zarf-fiilleri hem eski yazılı abidelerde, hem de çağdaş dilimizde iki varyantta kullanılıyor. Bu zarf-fiilin bir sıra farklı hususiyetleri vardır

1.-Ken, -iken zarf-fiilleri şimdiki, gelecek ve belirsiz geçmiş zaman eklerini kabul etmiş fiillere koşuluyor ve cümlede zarf-fiil vazifesi taşıyor.

2. Bu ek yalnız fiillere değil, adlara da birleşiyor ve her iki durumda zaman ifade ediyor.

A.N.Kononov yazıyor : “- iken, -ken zarf-fiilleri müstakil semantik fiillere bağlıdır ve iki müstakil kelimededen eke doğru gelişmiştir.(Kononov,1956: 484-485.)

H.Mehmedov doktora tezinin 14.sayfasında yazıyor ki, - ken, -iken eki muayyen zamanı ifade ederken -an, -en zaman birleşmesinin eş anlamı oluyor. Mesela: Yatır iken- yatan zaman, içer iken- içen zaman.Eski abidelerin dilinde bu eklere daha çok rastlıyoruz.

“Korkut Ata” destanlarında:

Sen yürürken gazlık ata namert yiğit binmez (K.A.D,1977:15).

Gece yatarken Karaca çoban gara koyunu uyku götürdü

(K.A.D,1977:33).

“Destani Ahmet Harami” de:

Yürür iken tavuz bal bağ içinde
Boğuldum kaldım ırmak içinde (D.A.H,1978:49).
Gelirken nagehana yol azdı
Yolu üç baş oldu, ol birine gitti(D.A.H,1978:54).

Hatayı 'da:

Dur dedim yerin gahinden, ey rakibi ru siyah,
Hasta bülbül var iken neyler gülistan gül ab (Hatayı,1979: 59).
Avlakta bir gün avlar iken yere yoluktum,
Bir aydan arı, gün gibi didara yoluktum (Hatayı,1979: 264).

Nesimi 'de

Yatırken dün gece gördüm siyah zülfünü boynumda,
Uyandım dedim, ey dilber, nedir bu rengime tabir?
(Nesimi, 1873:209).

Fuzuli de:

Gül ister iken sataştı hare,
Nur ister iken tutuştu nare (Fuzuli,1977 : 101).

-kan, -iken eki hareketin baş verdiği anı gösteriyorsa, -an,-en gibi birleşmesinin eş anlamı olur.

“Korkut Ata” destanlarında:

Gorkurum seyirdirken gonur atın sürüştürtsen (K.A.D,1977:81).
Seyirdirken – seyirden gibi

“Destani Ahmet Harami” de:

Beni alıb giderken nagehanı,
Başımdan merdi banin attım ani (D.A.H,1978:82).

Gederken- geden gibi

“Korkut Ata” destanlarında: - ken, -iken sabitleşmiş bir şekilde verilmiştir.

Bu kez oğlan şarap içerken içmez oldu (K.A.D,1977:47).

A.N.Kononov - ken, -iken ekini –arak, -erek ve –ıb, -ib, -ub. –üb ekleriyle eş anlamlı zarf-fiiller gibi gösteriyor (Kononov.1956:479).

Lakin bu o kadar da düzgün değil. Ona göre ki, onların ifade ettiği manalar değişiktir.

Bir çok Türk dilcileri, o cümleden F.Zeynelov, G. Ballıyev vb. -ken, -iken eklerini zarf-fiil değil, kesik fiil gibi gösteriyorlar.

F.Zeynelov yazıyor: “Türk dillerinde kullanılan kesik fiillerden biri de –iken fiilidir. İken kesik fiilinin -kan, -ken, -gan, -gen hissesi geçmiş zaman fiil sıfatının alametidir” (Zeynelov ,1975 :58).

F.Zeynelov daha sonra kayıt ediyor: "Erken kelimesi eski yazılı abidelerde zaman anlayışı ifade etmiştir" (Zeynelov ,1975 :65).

-İken kesik fiil hesap edilse de, onun zarf-fiil fonksiyonunu yerine getirdiğini inkar etmek olmaz. – ken, -iken eki -dıkta, -dikte, -dukta, -dükte,

-anda,-ende ekleriyle eş anlamlıdır ve bu ekletin ifade ettiği mananı oluşturmağa hizmet ediyor. Eylemin ifade ettiği hareketi zamana göre tamlıyor ve tümcenin zaman zarflığı oluyor.

-ken, -iken ekinin yardımı ile oluşan zarf-fiili canlı konuşma diline ve ağızlara göre edebi dilimizde daha aktiftir. Böyle ki, hazırda Oğuz grubu Türk şivelerinde bu ek öz yerini -anda, -ende zarf-fiillerine vermiştir.

Abidelerin dilinde kullanılan zarf-fiillerden biri de, -dıkda, -dikde, -dukda, -dükde ekleridir. Bu zarf-fiiller eski abidelerin dilinde o kadar da aktif olmamıştır. Bu ekin etimolojisi böyle izah olunuyor: -dık, -dik, -duk, -dük, - da, -de. Tarihen faaliyet göstermiş bu zarf-fiiller zaman geçtikçe yerini –anda, -ende eklerine vermiştir, çünkü bu ekle eş anlamlıdır. Çağdaş edebi dilimizde –dıkda dikde, -dükde, -dukda eki yine kullanılmaktadır, lakin canlı konuşma dilinde onun yerine -anda , -ende kullanılıyor.

-Dıkda, -dikde, -dukda, -dükde hareketin icra olunma vaktini bildiriyor. Tümcenin zaman zarflığı oluyor.

Türkoloji'de böyle bir fikir mevcuttur ki, zarf-fiiller Tarihen şahıs kipi olmuştur.

"Korkut Ata" destanlarında:

Sağım ele baktığımda gardaşım Kara Güneyi gördüm.

Solum ele baktığımda dayım Aruzu gördüm.

Karşım ile baktığımda seni gördüm (K.A.D,1977:73).

"Baktığımda" I. şahısın tekilinde kullanılmıştır. (Ben baktığımda)

Ecel geldiğinde arı İmandan ayırmasın (K.A.D,1977:108).

"Geldiğinde " III. şahısın tekilinde kullanılmıştır.(O geldiğinde)

Bu ekin şahıs alameti bildirmesine daha çok "Korkut Ata" destanlarında tesadüf olunuyor:

Daim geldiğinde dursa devlet yahşi (K.A.D,1977:112).

Beyrek yayı gördüğünde yoldaşlarını anıp ağladı(K.A.D,1977:65).

Gördüğünde – 1 şahıs tekil, o gördükte.

Onlar bir yediğinde sen iki yegil (K.A.D,1977:39).

-dıkta,-dikte,-dukta,-dukte zarf-fiili -an,-en vakit manası ifade etmiştir.

Hatayı 'da:

Ol peri gittikte nece hayran olmasın ,

İşve- nazı atıp etmiş keder (Hatayı,1979: 96).

Gittikte-giden zaman /giden vakit.

Fuzuli de:

Yahşi görünür sureti mihverin amma,

Yahşi nazar ettikte serencamı yamandır (Fuzuli,1977 : 42).

Ettikte- eden zaman / eden vakit.

Fuzuli'nin dilinde bu zarf-fiillerin yardımı ile oluşan ortak zarf-fiille kullanılmıştır.

Gördükte ben eyleyen vefayı,

Bildikte sen eyleyen cefayı.

Aya, kime bivefa değerler (Fuzuli,1977 : 110).

“ Gördükte”, “bildikte “ eşit zarf-fiil sekilerli cümlelerin eşit zaman zarfılığı oluyor.

-dıkca-dikce-dukca-dükce zarf-fiilleri hem yazılı abidelerimizde, hem de canlı konuşma dilinde geniş yayılmıştır. Bu zarf-fiilleri B.Serebrennikov ve N.Hacıyeva Oğuz grubu Türk dilleride yaygın olan -dık,-dik, -duk, -dük fiil sıfat eki ile alakalandırıyorlar (Serebrennikov, Hacıyeva, 1967:237).

-dıkca, -dikce, -dukca, -dükce zaman anlayışı ifade eden ektir. Eylemin devamlılığını bildiriyor. Olumlu ve olumsuz oluyor.

H.Memmedov yazıyor: “ Bu ek iki makamda kullanılıyor:

1.Hareketin devam ettiğini gösteriyor. 2. -dıkça-dikçe-dukça-dükçe zarf-fiili defalarla tekrar olunan hareketi bildiriyor”(G.Memmedov, 1967:27).

1. -dıkca, -dikce, -dukca, -dükce zarf-fiilleri hareketin devam ettiğini gösteriyor. Örneğin:

Hatayı' da:

Garunu gör bunadı ya buldukca ,

İnandı, felek yüzüne güldükce,

Sen iyilik et durma elden geldikçe,

Dediler halk bilmese halik bilir (Hatayı,1979: 17).

Bu örnekte” buldukca” “güldükce” “geldikçe” cümlelerin ortak tarz ve eylem zarf tümlecidir.

Hatayı' de:

İsterim geldikce benden kurtulasın rahim edip,

Günbegün derdin viran ettiğin yani ki ne? (Hatayı,1979: 56).

Yetdikçe tükeniyor Arap'ın küyü meskeni ,

Bağdat içinde her nice kim Türkmen konar (Hatayı,1979: 154).

Fuzuli'de:

Hüsün afeti -aşk olup damadan ,

Geldikce iraden oldu muhkem, (Fuzuli,1977 : 23).

Geldikce ziyade oldu derdi ,

Teblerze feragatin gederdi (Fuzuli,1977 : 168).

Gittikce zaman mükerrer oldu ,

Haç eti katı ehli- alem oldu (Fuzuli,1977 : 176).

2. -dıkca-dikce-dukca-dükce zarf-fiilleri defalarla tekrar olunan hareketi bildiriyor:

Fuzuli de:

Oldukca beni götürme beladan uzak meni,
Men isterim belanı, çü ister bela meni (Fuzuli,1977 : 53).
Gittikce hüsnün eyle ziyade Nigar'ımın,
Geldikce derdine beter et müptela meni (Fuzuli,1977 : 53).

Hatayı' da:

Tende can oldukca gitmem astanandan senin,
Ayağın toprağın baş üstüme devlet bilmişim. (Hatayı,1979: 154).

Nesimi' de:

Gözümden gerçi pinhandır nigarın sureti,ama,
Görünen vechidir anın hazar kıldıkca her saye. (Nesimi, 1873:22).

Eski yazılı abidelerimizde -dıkca, -dikce, -dukca, -dükce zarf-fiilleri şahıs kategorisinin alameti ile birleşerek -dığımca, -digimce, -dugumca, -dügümce şeklinde kullanılmıştır. Bir sıra yazarların dilinde bu zarf-fiiller şahıs ekleri ile kullanılmıştır.

Hatayı' da:

İncinmez bu hasta canın derdi- hicrinden senin,
Gövri -kahrın geldiğince lütuf ile ihsan bulur (Hatayı,1979: 131).
Çün iliştim yüzüne, buldum siratıl müstegim,
Abı-hayvana erişti varlığınca rahimiz(Hatayı,1979: 188).
Hublar cihanı cümle tutarsa aye senem ,
Can olduğunca ben dahi terk eylemem seni (Hatayı,1979: 369)

Orta çağ dili için işlek olan bu şekil çağdaş dilimiz için eski seciye taşıyor. Lakin bu zarf-fiillerin ağızlarda sesçil değişikliğe uğrayan şekilleri kullanılmaktadır. Nahçıvan ,Cah ,Zakatala, Ordubat, Tebriz ağızlarında -dihca, -duhca, Bakü, Şamahı,İsmayılı,Muğan ağızlarında -dığcan, -dikcen, Gazah, Garabağ, Ağdam, Gence şivelerinde -dihca, -dühce, -duhca, -dühce, -dihcan, -dihcan, -duhcan, -dühcan şekilleri işlektir(Şireliyev, 1968:282).

Bundan ilave -dihtan, -dihten, -duhtan, -dühten sonra birleşmesi ağızlarda kullanılmaktadır. Mesela: aldihtan sonra, geldihten sonra, kurduhtan sonra. Bu tür zarf-fiiller Cuba, Ordubad, Tebriz ağızlarında kullanılmaktadır(Şireliyev, 1968:283).

- inca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiillerine de abidelerimizin dilinde sık-sık rastlıyoruz.

Bu zarf-fiiller eski yazılı abidelerin dilinde daha çok kullanılmıştır. Zaman mefhumu ifade ediyor. Gramer bakımından tümcenin zarfı oluyor. Ekseri Türk dilcileri hesap ediyorlar ki, - inca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiillerinin ifade ettiği hareket ikinci dereceli karakter taşıyor ve zarf-fiil müstakil fiile bağlı oluyor.

H.Mirzede yazıyor: “inca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiillerdeki zaman ile esas fiil ifade ettiği zaman arasında ara çok kısa oluyor. Bu proses aslında bir tür sebep vazifesi taşıyor”(Mirzede,1968:289).

-inca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiilleri abidelerimizin dilinde olumlu ve olumsuz şekilde kullanılmıştır.

1. Olumlu şekilde:

Hatayı 'da:

Geceler ta sup olunca uyku gelmez eynime,
Hayalin daima çeşmimde kovuşur bana (Hatayı,1979: 35).

Her seher ta şem olunca tapmazım çüyi rahatı
Bendeni kaygudan azat ettiğin yani ki, ne?(Hatayı,1979: 336).
Cahil olan söyler, sözünü bilmez,
Meydana gelince özünü bilmez (Hatayı,1979: 9).
Hürrem eden ümit ile vesin -ruhin meni, seli,
Vesil erişince canıma hüznü melal içindeyim (Hatayı,1979: 129).

Fuzuli'de:

Rahmetti eline aldı bir dem,
Tial onu görünce oldu Hürrem (Fuzuli, 1977 : 18).
Mahbubu görünce tuttu ülfet ,
Aşk idi ki, oldu hüsne mail (Fuzuli,1977 : 18).

Bu zarf-fiillerin olumlu şekli yazılı abidelerin dilinde az kullanılmıştır.

“Korkut Ata” destanlarında:

Ahir zamanlarda hanlık geri kayıta deye,
Kimsenin ellerinden almaya,
Ahir zaman olup, kıyamet kopunca (K.A.D,1977:14).

2. Olumsuz şekilde:

“Korkut Ata” destanlarında:

Her ne iş olsa Korkut Ataya danışmayınca iş yapmazlardı
(K.A.D,1977:14).

Ecel vade irmeyince kimse ölmez (K.A.D,1977:14).

Gara polat üz kılınca tartmayınca ,
Kafası, berkülü başın kesmeyince ,
Alca kanın yeryüzüne dökmeyince,
Kardeşim kıyanın kanın almayınca ,
Gömmezim- dedi (K.A.D,1977:123).
Ağam tutulan kaleye varmayınca ,
Ağamın ölüsün -dirisin bilmeyince ,
Öldüyse kanın almayınca,
Kalın Oğuz eline gelmeyim yok (K.A.D,1977:137).

Hatayı 'da:

Halis oldum ta ki ben kan yaş akıttım dideden
Yumayınca kan ile olur mu meğer yüzü pak (Hatayı,1979: 211).
Varü varlık varmayınca, şaha varmaz vari,
Sen özünü şaha tapşır, dahi gel var isteme (Hatayı,1979: 330).

Hakiki'de:

Peybane dolmayınca dökülmez hünez ciğer (Hakiki, 1966:16).

Nesimi' de:

Dilberin aşkında ey sadık ikilik perdedir,
Bilmeyince dilberi, bulmadı kimse dilberi (Nesimi, 1873:88).

Gazi Burhaneddin' de

Ta diken dolmayınca bahçede.
Ben onu balta ile kırmamışım (G.B, 1976:16).
Dikmeyince yüreği günbegün oklarınla,
Her giz gül surede süzeni har olmadan(G.B,1976:67).

H.Mirzede yazıyor:“-ınca, -ünce zarf-fiillerinin olumsuz şekline abidelerimizde daha çok rastlıyoruz” (Mirzede,1962:280).

-ınca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiil eklerine “Orhun” ve eski Uygur abidelerinde rastlıyoruz. Örneğin: Buz-kunca - darmadağın edince , işitme-gınca - işitmeyince.

Tüm Oğuz crupu dillerinde bu zarf-fiil eki aktif kullanılmıştır:

G.Memmedov yazıyor : ” Zarf-fiil eki iki anlamda kullanılıyor.

a.Müstakil fiilde ifade olunan hareketin baş verdiği zamanı bildiriyor.

b. Hareketin başlanma anını bildiriyor” (Memmedov ,1967:18) .

a. Müstakil fiilde ifade olunan hareketin baş verdiği zamanı bildiriyor: deyincedeyene kader, çekince-çekene kadar vb.

Fuzuli'de:

Sana bir söz deyincedeyince geçti hasta ömrüm, Allah (Memmedov ,1967:19).

Kişveri' de:

Bahsi andan gam çekince, dila dildara (Memmedov ,1967:18).

b. Eylemle ifade olunan hareketin başlanma anını bildiriyor: Görünce-gören gibi, tapınca- tapan gibi.

Nesimi' de

Yarın hayalın görünce zulmetten zahir oldu kim,
Hayvani lebindi aşık hem, hem cana nedir (Memmedov ,1967:19).

Kişveri' de:

Oyangil ,ey kara çim, men gibi yari tapınca(Memmedov ,1967:18-19)

M.Şireliyev kayd ediyor:” Bazen çağdaş edebi dilde ve konuşma dilinde -ınca, -ince, -unca, -ünce zarf-fiillerine kadar kelimesi artırılarak yeni versiyon oluşuyor: alıncaya kader, gelinceye kader vb .

Ağızlarda zarf-fiillerin ınca, -ince, -unca, -ünce şekli kendini daha çok gösteriyor. Bakı, Guba, Şamahı, Muğan ağızlarında ınca, -ince, -unca, -ünce şeklinde kullanılıyor: eve gelince, onu görünce vb. Garabağ. Ağdam, Gazah, Gence ağızlarında ıncah, -inceh, -uncah, -ünceh şeklinde kullanılmaktadır: bakıncah,alıncah. (Eve çatıncah beni ara)”(Şireliyev,1968:281-282).

Abidelerin dilinde rastladığımız **-cak, -cek** zarf-fiilleri çok eski tarihe dayanıyor. -cak, -cek ekinin eski şekli -geç,-ğaç hesap olunur. Eski abidelerde -geç,-ğaç,-icek,-ıcak ekleri daha aktif olmuştur. -geç,-ğaç ekinin -cak, -cek ekine geçmesi prosesi orta asırlardan başlamıştır.

-cak, -cek zarf-fiil eki hareketin baş verme anını ve sebebini bildiriyor. Zarf-fiille ifade olunan zamanla esas fiilde ifade olunan zaman arasında çok cüzi ara oluyor. Yazılı abidelerde -cak, -cek zarf-fiillerine az tesadüf ediyoruz.

“Korkut Ata” destanlarında:

Bunu eşitcek kırk yiğit ağlaştılar(K.A.D,1977:98).

Nesimi’ de:

Fitvasından zahidin nemek nanü ger satarlar

Ten değil senden şaha görçek damarlar ağrımaz(Nesimi,1973:618).

Hatayı’ da:

Görcek onu çekti atın başın

Rencide gılırdı elçi daşın (Hatayı, 1976: 128)

-cak, -cek zarf-fiillerinin ağızlarda ilginç versiyonu kullanılıyor. Mingeçevir, Kürdemir, Yevlah,Zerdab ağızlarında çağın.-ceğın şekline rastlıyoruz.: alacağın,tutacağın vb. (Şireliyev, 1963:286).

Kaynakça

- M.Şireliyev, Azerbaycan Dialektologiyasının Esasları, Bakı, Maarif, 1963.
- H.Mirzezade, Azerbaycan Dilinin Tarihi Morfologyası, Bakı, Azertedrisneşir, 1962.
- F.Zeynalov, Türk dillerinin mukayeseli gramatikası, I.H. Bakü, BDU Neşriyatı, 1974.
- F.Zeynalov, Türk dillerinin mukayeseli gramatikası, II.H. Bakı, BDU Neşriyatı, 1975.
- H.H. Memmedov, Azerbaycan dilinde -ıb, -ib, -ub, -üb ve -a, -e şekilcili fiili bağlamalarla düzelen tarz birleşmeleri, Azerbaycan EA Haberleri, 1966.N.4
- H.H. Memmedov, -a, -e şekilcili fiili bağlama hakkında, Azerbaycan EA. Haberleri, 1970, N.2.
- M.Hüseynzade, Muasır Azerbaycan dili morfologyası, Bakı, Maarif, 1973
- E.Demirçizade, “Kitabi-Dede Korkut” destanlarının dili, Bakı, APİ Neşriyatı, 1959.
- Serebrennikov,B.A.,GadjiyevaN.Z. Sravnitelno-İstoriçeskaya grammatika Tyurkskih yazıkov, İzd-vo “Maarif”, Bakı, 1979.
- Kononov, A.N. Grammatika Sovrimenogo Türetskogo Literaturnogo yazıka, İzb.-vo, AN. SSSR, M-L, 1956.

“Kitabi Dede Korkut”, Bakı,1977.

Nesimi, Geçilmiş Eserleri, Azer Neşir, Bakı ,1973.

Şah İsmail Hatayı, Eserleri, I.c, Azer Neşir, Bakı, 1976.

Şah İsmail Hatayı, Eserleri, II.c, Azer Neşir, Bakı, 1979.

Gazi Burhaneddin ,”Gülüşene Gel, Biçare Bülbülü Gör”,Gençlik, Bakı, 1976.

Fuzuli “Leyli ve Mecnun”,Gençlik, Bakı, 1977.

Hakiki “Şerler”, Hayatsan neşriyatı, Yerevan,1966.